

AJANKOHTAISTA PIENTEN PUHEEN-JA KIELENKEHITYKSESTÄ: 5 vaikuttavaa asiaa, mitkä jokaisen vanhemman kannattaa tietää!

Kehitetty osana STM:n rahoittamaa Tulevaisuuden
sotokeskus –hanketta Kymenlaakson hyvinvointialueella

Projektikoordinaattori, puheterapeutti Anne Hilden, 2023

Teemat

- 1. Vuorovaikutuksen laatu ratkaisee.
- 2. Sanavaraston laajentaminen lausepuheen edellytyksenä.
- 3. Kirjat takaisin arvoonsa ja kulumaan käytössä.
- 4. Syömistoiminnot puhemotoriikan kehitystä ennustamassa.
- 5. Medialaitteet – renki vai isäntä?
- Esityksen kesto noin 45 min

1. Vuorovaikutuksen laatu ratkaisee

- Pieni lapsi oppii puheen ja kielen elementit matkimalla muita ihmisiä, erityisesti omia vanhempiaan.
- Kiinnitä huomiota omaan vuorovaikutustyyliisi; läsnä olemiseen, katsekontaktin luonnollisuuteen, lapselle vastaamiseen, puhetapaasi, elehdintääsi, äänen käyttöösi.
- Lapsi matkii ja tarkkailee mieluiten ilmeikkäitä kasvoja, selkeitä suun liikkeitä, lempeää ääntä ja eloisaa ilmaisutapaa, sitä **aikuista, joka on hänelle läsnä** !
- Vuorovaikutus tarkoittaa vuoron vaihtoa, kommunikaatio etenee samoin kuin pallopeleissä. Kukin vuorollaan ottaa pallon kiinni ja lähettää eteen päin toiselle.
- Kielen hallinta opitaan keskustellen = huomaa lapsen aloite, ota asia vastaan, vahvista/komentoi/kysy lisää, kuuntele lapsen vastaus. **Pienillä välttämätön edistävä sysäys on 3 vuoron vaihtoa. Isommilla 5.**

2. Sanavaraston laajentaminen lausepuheen edellytyksenä

- Ensisanat noin 1-v, sanavarasto nopeasti 50 sanaa, yksinkertaiset lauseet 1½-v ja aktiivinen puheilmaisuus 2-v
- Lapsi, joka pitkään muutaman sanahahmon tasolla ei pääse kehittymään puheilmaisussaan ja oppimaan kieliopillisia rakenteita. Vaikuttaa myöhemmin mm luetun ymmärtämiseen!
- Varhaisen sanavaraston laajuus ja laatu sekä nopea kehitys ennakoivat kielellistä kyvykkyyttä esikoulussa ja alkuopetuksessa.
- Arkisanaston lisäksi tarvitaan koko ajan uutta ja lasta kiinnostavaa tutustuttavaa käsitteiden ja sanojen maailmassa. **Osoitathan itse olevasi kiinnostunut sanoista!**
- **Maistele sanoja ääneen, keskustele, loruttele ja lue lapselle.**

3. Kirjat takaisin arvoonsa ja kulumaan käytössä

- Lapsille lukemisen on havaittu vähentyneen Suomessa -> nuorten lukutaitopisteet kansainvälisesti romahtaneet.
- Lastenkirjojen tarjonta kirjastoissa huikean suurta ja laadukasta!
- **Miksi et tarjoaisi lapsellesi tästä aarreaitasta elämyksiä, yhdessäoloa, läheisyyttä, suuria tunteita, tietoa ja kieltä!**
- Iltasatuperinne katoamassa? Nostetaan se takaisin arvoonsa!
- Lisäksi tilanteenmukaiset lukutuokiot päivittäisiksi rutiineiksi.
- 1v loruun menee pari minuuttia, kuvakirjaan 15min. Tämä riittää kunhan lukeminen on säännöllistä ja luetusta/kuvista keskustellaan.
- 2-3 v kuvakirjat ja juonelliset tarinat eläimistä ja muista lasta kiinnostavista hahmoista, luonnosta, tunne- ja käyttäytymisasiosta jne. Satuja voi tarjota, mutta **riimit, lorut ja muu toisteisuus tärkein!**

4. Syömistoiminnot puhemotoriikan kehitystä ennustamassa

- Lasten syömispulmat olleet kasvussa 2000-luvun ajan. Kiinteät ruoka-aineet korvattu soseilla, nestemäisillä ja suussa sulavilla, joten pureskelun tarve minimaalista.
- Ilman harjaantumista pureskelussa puhemotoristen liikkeiden eriytymiskehitys estyy/hidastuu ja edellytykset oikeiden puheliikkeiden itsekseen oppimiselle huonot. Lihasvoima ja tarkkuus jäävät heikoiksi. Suu on aina auki eikä nenähengitys kehity. -> **Open mouth –ilmiö!**
- Suun motorisen kehityksen kriittiset herkkyyskaudet ohitetaan, ongelmat monimutkaistuvat, puheterapian tarve suuri.
- Puheterapian saatavuus rajallista ja harjoittelu isolla lapsella epämotivoivaa ja työlästä.
- **Kannattaa vahvistaa lapsen luonnollista oppimista kehityksen aikaikkunoiden puitteissa. Tehdään työ herkkyyskausien mukaan!**

Syömällä fiksusti puurohirmusta puhetaituriksi

- Täysimetys on loistavaa lihasjumbppaa lapselle.
- Kiinteisiin siirtyminen **soseista sormiruokailuun nopeaan tahtiin.**
- Lusikalla syöttämisessä tarkkana: pieni määrä kerralla pään hallinnan ollessa hyvä = niska pitkänä, leuka alhaalla. **Emme syötä "linnunpoikia"!**
- Uusiin makuihin ja koostumuksiin totuttelu kärsivällisesti toistaen, 15x.
- Juominen kupista heti, vellipullo ja nokkamuki pois! Lyhytpillipullostta tai sosepussista imeminen ok, mutta pussin **sisällön pursottaminen suoraan nieltäväksi turmiollinen tapa!**
- Aikuisen tehtävä on **mallintaa ja sanoittaa syömisen vaiheita**; haukkaamista, pureskelua, hörppäämistä, huulien sulkemista, nielemistä, yskähtelyä, kurkun selvittelyä, kielen työskentelyä, nuolemista jne.
- **Puhutaan ruuasta positiivisessa sävyssä**, nimetään ruokia, maistellaan ja kerrotaan mielipiteitä mausta, koostumuksista, luetaan kirjoista lisää iloisia juttuja – Lista ruokaan liittyvästä lastenkirjallisuudesta pk seinällä!

5. Medialaitteet – renki vai isäntä?

- Pieni lapsi tarvitsee vanhemmiltaan ja hoitajiltaan sensitiivisyyttä huomata lapsen aloitteita ja vastata tarpeisiin oikea-aikaisesti.
- Pystytkö tähän, jos
  - olet poissa, unessa tai muuten silmät kiinni
  - luet, kuuntelet radiota tai katsot TV:tä
  - työskentelet tietokoneella, etsit tietoa
  - myyt, ostat tai osallistut keskusteluun netissä
  - seuraat toisten ihmisten päivityksiä ja kuvagallerioita somessa
- Pienelle lapselle aikuisen katoaminen katseyhteydestä on katastrofi!
- Lapsen virittynyt vuorovaikutushalu häviää aikuisen läsnä olon katketessa ja lapsen uudelleen lämpiäminen ottaa aikaa. Lapsen on vaikea ymmärtää, missä älykännykkään keskittyvän vanhemman huomio on.
- Ymmärrä **vanhemmuus** ja hoitajarooli **oppaana olemisena** ja toteuta oppaan roolia kirjaimellisesti = kaiken uuden tiedon ja taidon lapsi oppii sinun kanssasi. Hyvässä ja pahassa.

Huono isäntä

- Tutkimusnäyttöä ruutuajan vaikutuksista - TAYS: lapsen suuri ruutualtistus -> ikäodotusta pienempi käyttösanasto,
- THL: suuri ruutualtistus 1½v -> riski kaverisuhteiden vaikeuksille 5v lähes kaksinkertainen, kohonnut riski keskittymisvaikeuksille, ylivilkkauteen, impulsiivisuuteen sekä muihin käyttäytymisen ja tunne-elämän pulmiin.
- =>
- Alle 3-vuotiasta lasta ei ole hyvä altistaa säännölliselle liikkuvalla kuvalla. TV, tabletti ja puhelimen ohjelmatarjonta vilisee liikettä, värejä ja ääniä, jotka intensiivisyydellään valtaavat lapsen aivot toimintaa ja kourkuttavat haluamaan lisää.
- THL (WHO) suositus : alle 2v ei lainkaan, 2-4v yksi tunti päivässä vanhemman kanssa.

Oikein huono isäntä

- Oppaan roolista käsin voit miettiä tarvitseeko alle 3-vuotias lapsesi englannin kieltä nyt juuri, jännitystä, pelottavia kokemuksia tai väkivallan näkemistä, entä levotonta visuaalista vilinää ja kummallisia huutavia ääniä? Jos ei, niin karsi sellaiset ohjelmat pois katsottavien listalta.
- Tarvitseeko lapsesi seurata aikuisten maailman asioita; uutisia ja "salkkareita" päivittäin? Jos ei, niin katso ne silloin kun lapsi nukkuu.
- Tarvitseeko lapsesi samastua voimakkaasti poneihin, lentäviin keijuihin tai "pinnalla" oleviin kauppamiesten keksimiin mielikuvitushahmoihin. Jos ei, niin älä jumiuta lasta katsomaan aina samaa.

Hieman parempi renki

- Alle 3-vuotias voi tutustua medialaitteisiin, älypuhelimeen tai tablettiin "aikuisen kädessä", ei omassa hallinnassaan.
- Jos halutaan seurata lastenohjelmia tai filmiä TV:stä tai suoratoistopalveluista, tehdään se yhdessä, laite ja katseluaika aikuisen hallinnassa. Katselun aikana tarkistetaan mitä lapsi on ymmärtänyt ja nähdystä keskustellaan.
- Netistä voi hakea musiikkia ja loruja eri tilanteisiin, jos ei muista itse. Lorutellaan yhdessä.
- Tabletilta yksittäisiä nimettäviä ja kuvailtavia kuvia, jos oma piirustustaito koetaan vähäiseksi. Etsitään ja arvataan sanoja.
- Puhelimella valokuvien ja videoiden ottamista lapsesta ja perheestä tai luonnosta ja niihin palaamista keskustellen.

Reipas renki asiallisessa työssä - vinkkejä

- Kuvat
- 1. Ottakaa kuvia lapsen ja vanhemman suusta, kielitempuista ja ilmeistä ja pohtikaa kuinka "temppu" oikein tehtiinkään.
- 2. Ottakaa kuvia tutuista tai oudoista esineistä, hauskoista tai hurjista tekemisistä, tulostakaa korteiksi ja pelatkaa lottoa tai muistipelinä.
- 3. Kuvat erilaisista ilmeistä (emojit), eleistä tai tempuista ja niistä ikioma temppurata.
- 4. Kuvatkaa ympäristön yksityiskohtia ja arvuutelkaa, "mikä se siinä", osa/kokonaisuus nimettynä.
- 5. Kuvatkaa perheen ruoka-annokset ja tehkää kuvallinen "ruokalista" tai "kauppalista".
- Äänet
- 6. Nauhoittakaa tuttujen esineiden, eläinten pitämiä ääniä, kuunnelkaa yksi kerrallaan etsien samalla sille esinettä, kuvaa tai viittomaa pariaksi.
- 7. Äänittäkää perheenjäsenten, ystävien ääniä/tervehdyksiä ja arvuutelkaa kuka puhuu.
- 8. Nauhoittakaa sanoja, tuttuja/helppoja, hassuja, pitkiä tai monimutkaisia, kuunnelkaa huolella ja koettakaa matkia yhdessä vaikkapa marssien sanan rytmissä.
- 9. Ottakaa muistiin retkellä "äänimaisemaa" ja kotona kuunnelkaa, mitä kaikkea löytyikään.
- 10. Lapsi saa harjoitella sanomaan, lausumaan tervehdyksiä, jotka lähetetään mummille, kummille jne.